

**Powiatowy Program Działań
na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
Powiatu Lubelskiego
na lata 2022 – 2028**

Lublin 2022

Spis treści

Wstęp

Diagnoza

Założenia ogólne programu

Definicje niepełnosprawności

Główne przyczyny niepełnosprawności

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych

Zarządzanie programem

Wstęp

Niepełnosprawność – to trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy. Taka definicja niepełnosprawności znajduje się w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Natomiast 11 lipca 2006 r. Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu dokonał jednolitego dla całej Unii Europejskiej zdefiniowania pojęcia „niepełnosprawność” – jest to takie ograniczenie organizmu wynikające z naruszenia funkcji fizycznych, umysłowych lub psychicznych człowieka, które przeszkadza mu uczestniczyć w życiu zawodowym.

Jednak należy zauważyć, iż niepełnosprawności nie należy tylko rozpatrywać w kontekście naruszenia sprawności organizmu, ale także w kontekście społecznym. Oznacza to, iż osoby niepełnosprawne spotykają się w swoim życiu z uprzedzeniami społecznymi oraz utrudnieniami w dostępie do różnych dziedzin życia (społecznego, kulturalnego, oświatowego, zawodowego).

Opracowanie i przyjęcie „Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Lubelskiego” jest wykonaniem delegacji zawartej w art. 35a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. Nr 573 z późn. zm). Na podstawie wspomnianej ustawy do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych – programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych. Program niniejszy jest wypełnieniem powyższego zapisu, a także ust. 2 ww. art. mówiącego o współpracy z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji tych programów. Powiatowy Program jest dokumentem wyznaczającym kierunki realizacji polityki społecznej w obszarze środowiska osób z niepełnosprawnością. Stanowi także podstawę do opracowania i realizacji programów celowych na rzecz osób niepełnosprawnych i umożliwia pozyskanie na realizację poszczególnych zadań dodatkowych środków finansowych między innymi z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych i środków Unii Europejskiej, a w szczególności środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Niniejszy program jest kontynuacją szeregu

działań, które podjęto w ramach realizacji wcześniej uchwalonych powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Obecny program uwzględnia działania skierowane zarówno do osób niepełnosprawnych, jak i ich rodzin oraz otoczenia. Ma zapobiegać marginalizacji środowisk osób niepełnosprawnych poprzez tworzenie dogodnych warunków do integracji i w jak największym stopniu samodzielności osób z niepełnosprawnością.

Program nawiązuje do następujących deklaracji Sejmu zawartych w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych:

- dostęp do wczesnej diagnostyki;
- nauka w szkołach wspólnie z pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również korzystanie ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej;
- pomoc psychologiczna, pedagogiczna i inna pomoc specjalistyczna umożliwiająca rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych;
- praca na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystanie z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- życie w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
  - dostęp do urzędów i obiektów użyteczności publicznej,
  - swobodne przemieszczanie się i powszechne korzystanie ze środków transportu,
  - dostęp do informacji;
- pełne uczestnictwo w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do zainteresowań i potrzeb.

Dokumenty międzynarodowe i krajowe

1. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku, rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r., natomiast ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r. Celem Konwencji jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Polska zobowiązana jest do wprowadzenia

w życie zawartych w Konwencji standardów postępowania w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw.

2. Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych (Rezolucja 48/96) – przyjęte podczas 48 sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w dniu 20 grudnia 1993 r. w zakresie: wstępnych warunków równoprawnego uczestnictwa, kluczowych obszarów równoprawnego uczestnictwa, działań wdrożeniowych (z perspektywy samorządu lokalnego).

3. Zalecenie nr Rec (2006) 5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich. Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: Podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006 – 2015 (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 5 kwietnia 2006 podczas 961 posiedzenia zastępców ministrów) w zakresie głównych kierunków działań oraz aspektów przekrojowych.

4. Rezolucja Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli rządów państw członkowskich, zebranych w Radzie z dnia 17 marca 2008 r. w sprawie sytuacji osób niepełnosprawnych w Unii Europejskiej.

5. Deklaracja z Salamanki oraz wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych przyjęte przez Światową konferencję dotyczącą specjalnych potrzeb edukacyjnych: Dostęp i jakość, Salamanka, Hiszpania, 7-10 czerwca 1994 r., UNESCO 1994 r.

6. Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy.

7. Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dnia 19 lipca 2019 r.

Diagnoza

Powiat Lubelski znajduje się w centrum województwa lubelskiego, wokół największego miasta – Lublina po wschodniej stronie rzeki Wisły. Składa się z 14 gmin wiejskich (Borzechów, Garbów, Głusk, Jabłonna, Jastków, Konopnica, Krzczonów, Niedrzwica Duża, Niemce, Strzyżewice, Wojciechów, Wólka, Wysokie, Zakrzew) oraz 2 gmin miejskich (Bełżyce, Bychawa). Za wyjątkiem niewielkiej, wschodniej części usytuowany jest wokół miasta Lublina, które jest jednocześnie **stolicą województwa**.

Powiat zamieszkiwany jest przez blisko 155 566 mieszkańców. W miastach zamieszkuje 11 332 mieszkańców (z czego 51% stanowią kobiety, a 49% mężczyźni) – Bełżyce 6 591 mieszkańców, Bychawa – 4 959 mieszkańców. Na wsi mieszkają 144 234 osoby (z czego 51% stanowią kobiety, a 49% mężczyźni). Największą gminą pod względem liczby ludności jest Gmina Niemce (19 399 mieszkańców), a najmniejszą Gmina Zakrzew (2 889 mieszkańców).

Powiat Lubelski jest w przeważającej części terenem rolniczym. Łączna powierzchnia wynosi 1680 km². Na skutek ogólnokrajowego trendu przenoszenia się ludności z Lublina na tereny podmiejskie profil zamieszkującej go ludności oraz wykorzystywanie gruntów skutkuje znacznymi zmianami.

Podstawowym źródłem informacji o osobach niepełnosprawnych jest Główny Urząd Statystyczny. Najwięcej danych pochodzi z narodowych spisów powszechnych przeprowadzanych co dziesięć lat. Rozróżniana jest niepełnosprawność prawna, tj. niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem o niepełnosprawności lub równoważnym, wydanym przez uprawniony do tego organ, oraz niepełnosprawność biologiczna, tj. odczuwany przez badanych brak sprawności organizmu, niepotwierdzony jednak prawnie przez odpowiednie orzeczenie. Przedstawiony podział pozwala na szersze spojrzenie na problem niepełnosprawności nie tylko jako instytucji prawnej, ale również faktycznych zaburzeń funkcjonowania organizmu, które mogą się przyczynić do wykluczenia społecznego.

Jak wynika z danych Urzędu Statystycznego z roku 2019 w Powiecie Lubelskim zamieszkuje 29546 osób niepełnosprawnych. W stosunku do ogólnej liczby mieszkańców powiatu 155 566, osoby niepełnosprawne stanowią 19% populacji. Rozmiary zjawiska niepełnosprawności w dużym stopniu odzwierciedlają kondycję społeczną i zdrowotną

ludności. Należy również pamiętać, iż wraz z wiekiem następuje wzrost osób z niepełnosprawnością.

Powiatowy Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych powinien uwzględniać podejmowanie możliwie najszerszych działań, zaczynając od najbliższego otoczenia osób niepełnosprawnych, poprzez organizację jednostek administracji, ochrony zdrowia, oświaty, czy integracji społecznej, kończąc na zmianie postrzegania osób z niepełnosprawnością.

Godne i aktywne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu osobistym, społecznym i zawodowym winno polegać nie tylko na zaspokajaniu ich potrzeb, ale przede wszystkim na wyrównywaniu różnic, które wynikają z niepełnosprawności. Równoprawny dostęp do dóbr, które są osiągalne dla pozostałych osób bez wysiłku, powinien być zapewniony w każdej sferze funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Zapewnienie wsparcia z różnych źródeł i w różnych formach umożliwi osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie bez dyskryminacji ze wszystkich praw człowieka i uczestniczenia we wszystkich płaszczyznach życia powiatu.

Założenia ogólne programu

Celem Programu jest zapewnienie i popieranie skutecznych działań w zakresie zapobiegania niepełnosprawności, łagodzenia jej skutków, rehabilitacji, a także realizacja zadań zmierzających do pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Oznacza to zapewnienie osobom niepełnosprawnym takich samych szans jak całej ludności oraz ich równy udział w ogólnej poprawie warunków życia stanowiącej rezultat rozwoju społecznego i ekonomicznego. Obowiązek wyrównania tych szans oraz zajęcia się konsekwencjami niepełnosprawności spoczywa na władzach państwowych i samorządowych, nie zmniejsza to odpowiedzialności ogółu społeczeństwa, jednostek czy organizacji, które już od lat są partnerami w tworzeniu spójnej i efektywnej polityki na rzecz osób niepełnosprawnych. Program określa działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w zakresie:

- rehabilitacji społecznej;
- rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia;
- przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;

- dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.

Rozważając problem niepełnosprawności należy pamiętać, że niepełnosprawność dotyczyć może sfery fizycznej, intelektualnej lub może także polegać na dysfunkcji narządów zmysłów. Niezależnie od formy niepełnosprawności trzeba zauważyć, że życie każdej osoby dotkniętej niepełnosprawnością jest mniej lub bardziej zaburzone.

Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych ma służyć zbudowaniu powiatu otwartego i dostępnego dla wszystkich mieszkańców. Samorząd powiatu będzie tworzył warunki zapewniające osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom pełne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej, dostęp do informacji, edukacji, rynku pracy i infrastruktury publicznej, respektowanie prawa osób niepełnosprawnych do samostanowienia oraz aktywnego i godnego życia.

Wiele działań podejmowanych na rzecz wyrównania szans osób z niepełnosprawnościami nie uwzględnia rzeczywistych potrzeb i możliwości tej grupy. Wciąż mówi się o „opiece nad osobami niepełnosprawnymi” i o „podopiecznych”. Nadal zbyt często opinia publiczna, pracodawcy, a nawet rodzice dorosłych osób z niepełnosprawnościami uważają, że są one niezdolne do podejmowania decyzji i prowadzenia samodzielnego – na miarę ich możliwości – życia. Program Działań opiera się na założeniu, że osoby niepełnosprawne mają prawo do samostanowienia, aktywnego i godnego życia, w tym do korzystania z praw i wywiązywania się z obowiązków ustanowionych dla wszystkich obywateli.

Definicje niepełnosprawności

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych – Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. Nr 50, poz. 475) określa, że osoby z niepełnosprawnościami to „osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573 z późn. zm.) definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Definicja ta daje podstawy

do określenia trzech stopni niepełnosprawności, a mianowicie: lekki, umiarkowany i znaczny. Każdy z tych stopni określa stan zdrowia z uwzględnieniem kryterium zawodowego. Definicja ta jest stosowana przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności do celów poza rentowych.

Natomiast ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 504) definiuje pojęcia:

- niezdolności do pracy jako całkowicie lub częściowo utraconej zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i bez rokowania na odzyskanie tej zdolności po przekwalifikowaniu;

- niezdolności do samodzielnej egzystencji jako naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Przyjęta w 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ „Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych” zmieniła spojrzenie na definiowanie niepełnosprawności i określa, że osoby z niepełnosprawnościami to osoby, które mają: długotrwałe uszkodzenia fizyczne, umysłowe, intelektualne lub dotyczące zmysłów, które mogą w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać tym osobom pełne i skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie. Konsekwencją takiego ujęcia niepełnosprawności jest podejście określające, że to nie człowieka trzeba dostosowywać do społeczeństwa, lecz należy tak planować i kształtować środowisko i społeczeństwo, aby wszyscy obywatele mieli równe szanse w dostępie do pełnego i aktywnego życia na różnych jego płaszczyznach.

Partnerzy realizujący założenia programu:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lublinie;
- 2) Placówki edukacyjne i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze;
- 3) Jednostki organizacyjne pomocy społecznej (domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, placówki opiekuńczo-wychowawcze);
- 4) Organizacje pozarządowe;
- 5) Powiatowy Urząd Pracy i filie PUP;
- 6) Powiatowe jednostki kultury i sportu;
- 7) Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności;
- 8) Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.

Główne przyczyny niepełnosprawności

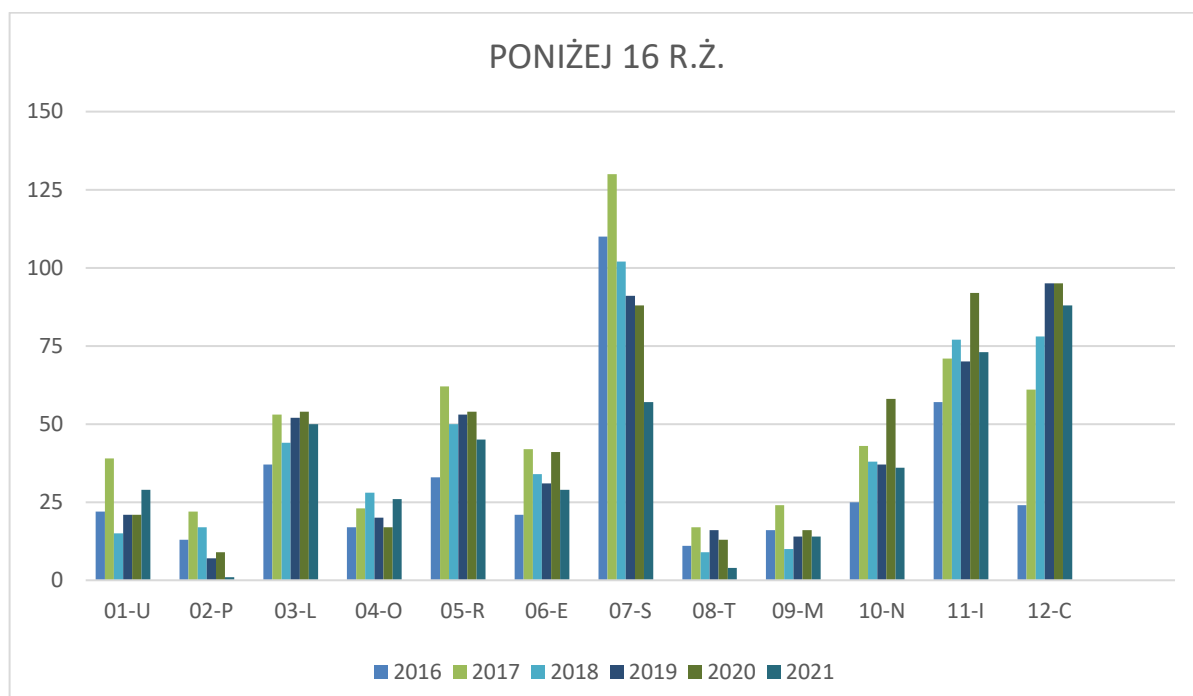
Niepełnosprawność może mieć różne przyczyny, do głównych z nich zalicza się:

- choroby genetyczne, okresu prenatalnego i okołoporodowego;
- choroby wieku wczesnodziecięcego;
- choroby układu sercowo-naczyniowego;
- urazy, wady wrodzone, choroby przewlekłe i wypadki, w tym wypadki przy pracy;
- wpływ czynników występujących w środowisku pracy i zamieszkania, zatrucia, zanieczyszczenia środowiska naturalnego;
- choroby nowotworowe, choroby zakaźne i inwazyjne;
- choroby psychiczne;
- schorzenia metaboliczne;
- otyłość;
- choroby neurologiczne, w tym neurodegeneracyjne.

Zgodnie z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2021 r. poz. 857), wyróżnia się następujące symbole przyczyn niepełnosprawności:

- 01-U – upośledzenie umysłowe;
- 02-P – choroby psychiczne;
- 03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;
- 04-O – choroby narządu wzroku;
- 05-R – upośledzenie narządu ruchu;
- 06-E – epilepsja;
- 07-S – choroby układu oddechowego i krążenia;
- 08-T – choroby układu pokarmowego;
- 09-M – choroby układu moczowo-płciowego;
- 10-N – choroby neurologiczne;
- 11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego;
- 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

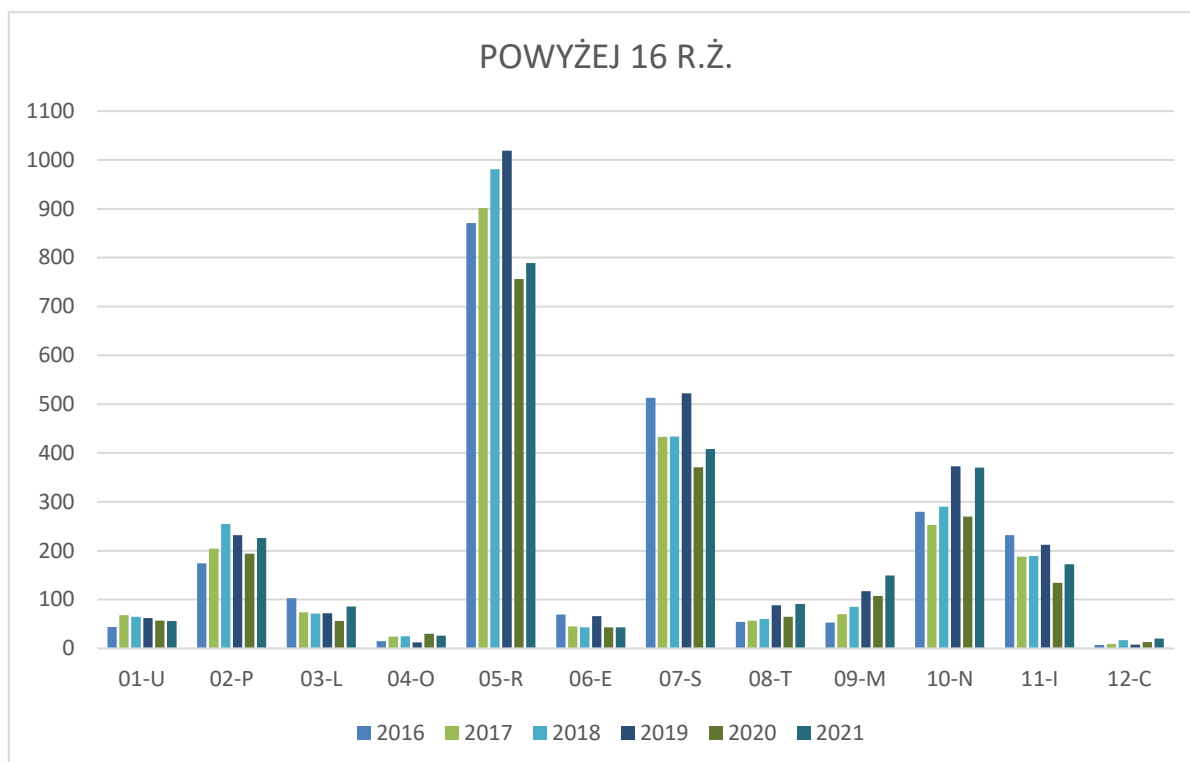
Poniższe tabele i wykresy ilustrują, które z przyczyn niepełnosprawności najczęściej warunkują przyznanie orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności.

PONIŻEJ 16 R.Ż.							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	OGÓŁEM
01-U	22	39	15	21	21	29	147
02-P	13	22	17	7	9	1	69
03-L	37	53	44	52	54	50	290
04-O	17	23	28	20	17	26	131
05-R	33	62	50	53	54	45	297
06-E	21	42	34	31	41	29	198
07-S	110	130	102	91	88	57	578
08-T	11	17	9	16	13	4	70
09-M	16	24	10	14	16	14	94
10-N	25	43	38	37	58	36	237
11-I	57	71	77	70	92	73	440
12-C	24	61	78	95	95	88	441

Tabela 1. Przyczyny niepełnosprawności w wydanych orzeczeniach o niepełnosprawności w ciągu ostatnich sześciu lat.

Wśród dzieci z terenu Powiatu Lubelskiego najczęstszą przyczyną niepełnosprawności są choroby układu oddechowego i krążenia. Zarówno schorzenia oznaczane symbolem 11-I, jak i 03-L, 12-C stanowią duży odsetek przyczyn wydawanych orzeczeń.

POWYŻEJ 16 R.Ż.							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	ogółem
01-U	44	68	65	62	57	56	352
02-P	174	204	255	232	194	226	1285
03-L	103	74	71	72	56	86	462
04-O	15	24	25	21	30	26	141
05-R	871	902	981	1019	756	789	5318
06-E	69	45	43	66	43	43	309
07-S	513	433	434	522	371	408	2681
08-T	54	57	60	88	65	91	415
09-M	53	70	85	117	107	149	581
10-N	280	253	290	373	270	370	1836
11-I	232	188	189	212	134	172	1127
12-C	7	9	17	8	13	20	74

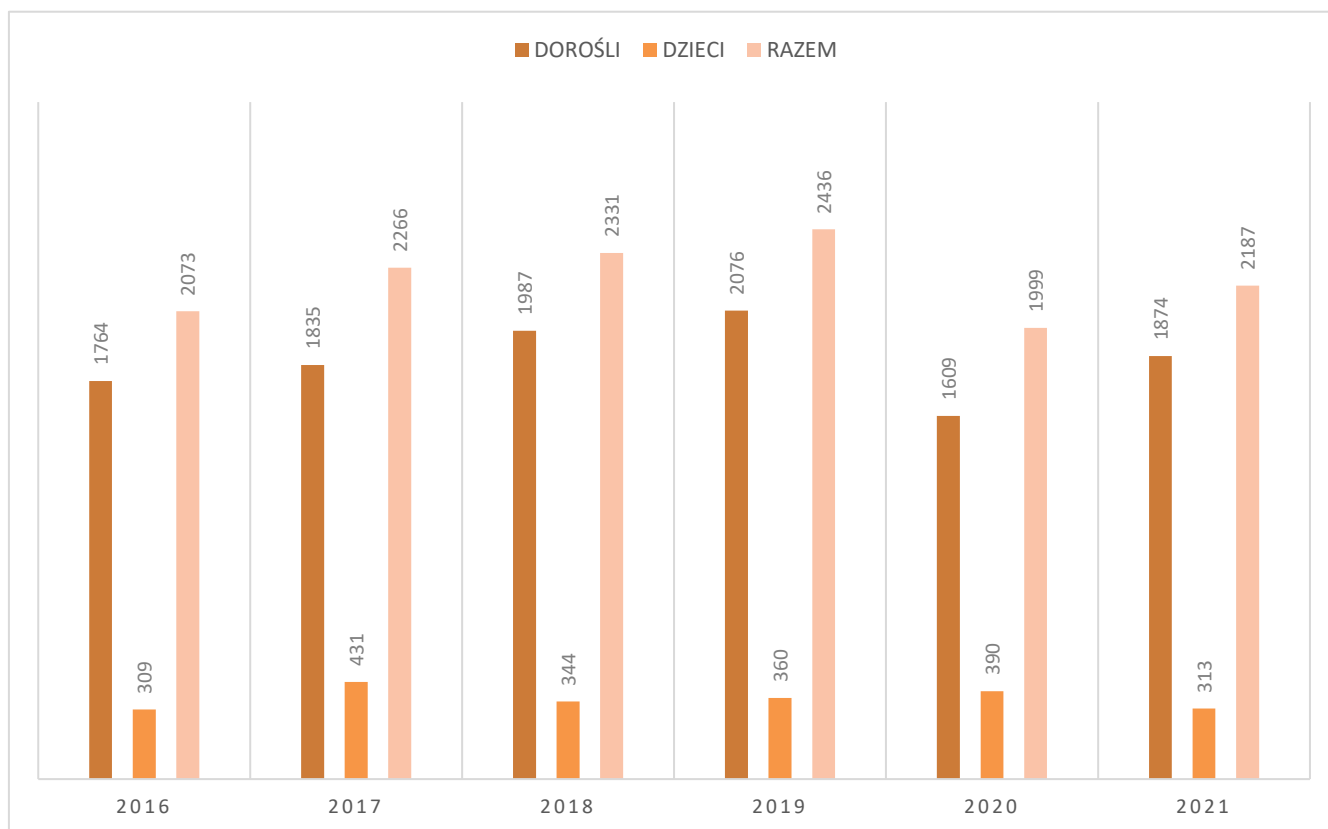
Tabela 2. Przyczyny niepełnosprawności w wydanych orzeczeniach o stopniu niepełnosprawności w ciągu ostatnich sześciu lat.

Wśród dorosłych mieszkańców Powiatu, do których zaliczane są już osoby od ukończenia 16 roku życia, najczęstszą przyczyną niepełnosprawności są schorzenia narządu ruchu. Równie częstą przyczyną niepełnosprawności są choroby układu

oddechowego i krążenia. Nieco mniejszy odsetek wydawanych orzeczeń stanowią choroby ujęte w symbolach 12-C, 04-O.

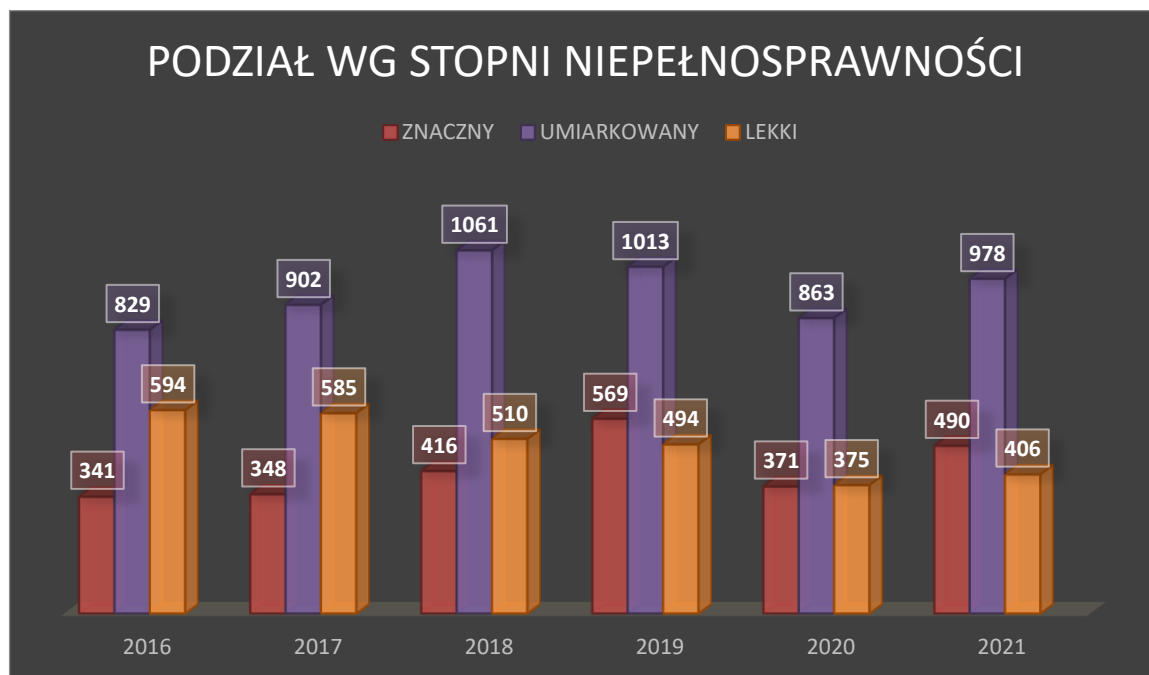
Zgodnie z § 32 ust. 4 ww. rozporządzenia, orzeczenie może zawierać więcej niż jeden symbol przyczyny niepełnosprawności, nie więcej niż trzy symbole schorzeń, które w porównywalnym stopniu wpływają na zaburzenie funkcji organizmu. Zatem tabeli 1 i 2 nie należy analizować pod względem ilości wydanych orzeczeń, gdyż ilość orzeczonych przyczyn niepełnosprawności nie jest tożsama z ilością wydanych orzeczeń.

W Powiecie Lubelskim na przełomie ostatnich lat daje się zauważyć wzrost wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, co poniższy ilustruje wykres.

Wykres 1. Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w latach 2016 – 2021. Dane z EKSMoON.

Skalę zjawiska niepełnosprawności dobrze ilustruje poniższy wykres. Przyznawane stopnie niepełnosprawności wymownie ukazują kondycję społeczeństwa Powiatu.

Wykres 2. Orzeczenia wydane w latach 2016-2021, podział wg stopni niepełnosprawności.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych

Powiat Lubelski od wielu lat dostosowuje i rozwija ofertę wsparcia i pomocy osobom niepełnosprawnym zarówno w formie instytucjonalnej, jak i poza-instytucjonalnej. Polityka społeczna Powiatu ukierunkowana jest m.in. na dążenie do tworzenia warunków zapewniających osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom pełne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej, dostępu do informacji, edukacji, rynku pracy i infrastruktury publicznej. Warunkiem umożliwiającym osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności jest zapewnienie dostępności środowiska fizycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji, zatrudnienia oraz do informacji i środków komunikacji.

Działania Powiatu z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych zostały opisane w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Środki na realizację opisywanych w ustawie zadań powiaty otrzymują z PFRON na podstawie algorytmu, uwzględniającego ilość osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie danego powiatu. Ponadto Powiat Lubelski

realizuje pilotażowy program „Aktywny samorząd” oraz program „Wyrównywanie różnic między regionami”. Jednakże, pomimo wielu podejmowanych przez powiat inicjatyw skala potrzeb znacznie przewyższa możliwości ich sfinansowania.

W działaniach proponowanych przez Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Lubelskiego w latach 2022-2029 przewidziano integrację osób niepełnosprawnych w rozumieniu stwarzania odpowiednich warunków prowadzących do jak najbardziej możliwej do osiągnięcia samodzielności nie tylko w sferze osobistej, ale również zawodowej i społecznej. Jednym z warunków dążenia do pełnej integracji jest między innymi likwidacja barier funkcjonalnych zarówno w miejscu zamieszkania i środowisku. Duże znaczenie w tym zakresie należy przypisać działaniom mającym na celu uzyskanie dostępności do budynków użyteczności publicznej, ze szczególnym naciskiem na zakłady opieki zdrowotnej i placówki edukacyjne.

Podstawą niezależności i samodzielności osób z niepełnosprawnością jest posiadanie przez nich własnego źródła dochodu, co wiąże się z pracą i odpowiednim wykształceniem. W niniejszym programie przewidziano działania zmierzające do aktywizacji zawodowej i edukacyjnej. W zakresie aktywizacji zawodowej przewidziano nie tylko działania skierowane do osób niepełnosprawnych, ale również do przyszłych ich pracodawców. Pozyskanie odpowiedniego zatrudnienia jest ściśle powiązane z uzyskaniem odpowiedniego wykształcenia, stąd bardzo ważnym elementem integracji osób z niepełnosprawnością jest jak najwcześniejsza diagnoza i ustalenie adekwatnej ścieżki edukacyjnej do możliwości niepełnosprawnego i potrzeb rynku pracy.

W działaniach na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych uwzględniono również pozyskiwanie przez administrację samorządową partnerów społecznych do realizacji Programu. Społeczne partnerstwo daje możliwości lepszego wykorzystania wszystkich posiadanych zasobów i działania ukierunkowanego na najpilniejsze problemy środowiska osób niepełnosprawnych.

Niepełnosprawnym osobom należy umożliwić prowadzenie w miarę pełnego i samodzielnego życia społecznego, korzystania z usług i urządzeń gwarantujących samodzielność, dostępność do budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, transportu, obiektów kultury i sportu. Podjęcie tych działań zapewni niepełnosprawnym możliwie niezależne życie. Jednak należy pamiętać, że dostępność przestrzeni publicznej to nie tylko budynki, koniecznym jest również zapewnienie wsparcia, pomocy i opieki w zależności od zróżnicowanych potrzeb osób. Samo

dostosowanie architektoniczne obiektów użyteczności publicznej, nie uwarunkuje pełnej dostępności niepełnosprawnym, gdyż wielu z nich potrzebuje pomocy by móc poruszać się w środowisku.

Podniesienie jakości życia osób niepełnosprawnych jest zadaniem, które Program podejmuje w dwóch zasadniczych aspektach. Z jednej strony jest to poprawa lub utrzymanie kondycji zdrowotnej osoby niepełnosprawnej, w tym również podjęcie działań profilaktycznych, z drugiej zaś tworzenie odpowiednich warunków do możliwie pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Zintensyfikowanie działań w tych dwóch obszarach strategicznych pozwoli na rzeczywistą poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych. Poprawa kondycji zdrowotnej ma polegać w dużej mierze na wspieraniu rozwoju usług zdrowotnych, ale również na podejmowaniu działań w zakresie utrzymania kondycji psychofizycznej wzmacniającej efekty rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz popularyzacji zdrowego stylu życia.

Ponadto aktywna integracja wymaga by w pierwszej kolejności usunąć jeszcze istniejące bariery architektoniczne w dostępie do usług i instytucji publicznych. Likwidacja barier funkcjonalnych powinna umożliwić lub w znacznym stopniu ułatwić osobie niepełnosprawnej wykonywanie czynności życia codziennego, zwiększyć samodzielność i niezależność życiową oraz poprawić warunki pracy i nauki, co w zasadniczy sposób wpłynie na ocenę własnego dobrostanu.

Jedną z form służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych jest tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia. Odbywa się ono poprzez aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach współpracy i wspierania finansowego instytucji i organizacji pozarządowych. Dzięki tej współpracy mogą funkcjonować warsztaty terapii zajęciowej oraz zakłady aktywności zawodowej. Również aktywność samych osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin jest niezbędna do płynnego i skutecznego procesu rehabilitacji. Organizowanie się środowisk bezpośrednio lub pośrednio związanych z niepełnosprawnością w działaniach samopomocowych pozwala na walkę o egzekwowanie ich praw.

Kwestie związane z dostępnością są od szeregu lat jednym z głównych wyzwań dla wielu społeczeństw. Polska była jednym z pierwszych państw – sygnatariuszy Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z roku 2006, ratyfikowanej następnie w roku 2012. W latach 2018 i 2019 polski porządek prawny wzbogacił się o kolejne akty: rządowy programu „Dostępność Plus” przyjęty 17 lipca 2018 r. oraz wynikające z niego dwie ważne

ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z dnia 19 lipca 2019 r. oraz o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych z dn. 4 kwietnia 2019 r.

Celem wymienionych aktów jest poprawa warunków życia i funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, którzy są często narażeni na marginalizację lub dyskryminację m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku czy choroby. Rozwiązania w nich przewidziane realizują zapisy wspomnianej Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, zobowiązujące do zapewnienia takim osobom na równi z innymi obywatelami dostępu do różnych obiektów.

Upowszechnianie informacji o uprawnieniach osób niepełnosprawnych oraz dostępnych formach pomocy - (finansowanie ze środków przeznaczonych na promocję i obsługę programów realizowanych na zlecenie PFRON).

1. Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, kampanii mających na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie niepełnosprawności i wiedzy osób niepełnosprawnych o przysługujących im prawach i sposobach ich egzekwowania.
2. Utworzenie i stała aktualizacja informatora o instytucjach, organizacjach pozarządowych działających na terenie powiatu lubelskiego na rzecz osób niepełnosprawnych.
3. Dostosowanie stron internetowych jednostek organizacyjnych powiatu do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do wszystkich form i szczebli edukacji, wspieranie edukacji ustawicznej osób niepełnosprawnych - (finansowanie programy „Wyrównywanie różnic między regionami” i „Aktywny Samorząd Moduł II” realizowane na zlecenie PFRON).

1. Dostosowanie szkół działających na terenie powiatu do specyficznych potrzeb uczniów niepełnosprawnych.
2. Pomoc w dostępie do różnych form edukacji poprzez rozwój systemu dowozu osób niepełnosprawnych do placówek.
3. Tworzenie różnorodnych form edukacyjnych dla niepełnosprawnych uczniów na terenie powiatu.

4. Dostosowanie oferty szkół kształcących osoby niepełnosprawne do potrzeb rynku pracy, z uwzględnieniem preferencji tych osób.
5. Pomoc w wyrównywaniu szans w zdobywaniu wykształcenia przez uczniów niepełnosprawnych zamieszkujących tereny wiejskie.
6. Pomoc materialna dla osób niepełnosprawnych podnoszących swoje wykształcenie i kwalifikacje.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba placówek oświatowych pozbawionych barier architektonicznych i technicznych.
2. Liczba niepełnosprawnych uczniów korzystających z usług placówek oświatowych z terenu powiatu lubelskiego, liczba oddziałów integracyjnych.
3. Liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym.
4. Liczba środków transportu dostosowanych do przewozu niepełnosprawnych uczniów.

Stwarzanie warunków pełnego, jak najbardziej niezależnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, kulturalnym. – (finansowanie środki PFRON będące w dyspozycji Powiatu/PCPR i programy realizowane na zlecenie PFRON np: program grantowy „Dostępny Powiat”) Zgodnie z zapisami ustaw podmioty sektora publicznego, w tym samorządy, są zobowiązane do zapewnienia co najmniej minimalnej dostępności, która zagwarantuje ich dostępność dla osób o szczególnych potrzebach. Podmiot publiczny ma obowiązek zapewniać dostępność przez stosowanie uniwersalnego projektowania nowych rozwiązań lub racjonalnych usprawnień w usuwaniu istniejących barier. Minimalne wymagania obejmują zapewnienie dostępności we wszystkich podmiotach publicznych w trzech wymiarach, jakimi są:

Dostępność architektoniczna – oznacza m.in., że pomieszczenia publiczne, zarówno korytarze, jak i klatki schodowe powinny być wolne od barier i zapewniać możliwość poruszania się po nich między innymi osób na wózku, osób korzystających z kul, lasek i innych pomocy ortopedycznych, osób starszych, a także osób z wózkami dziecięcymi, mających różne problemy z poruszaniem się (windy, schody, korytarze, ciągi piesze w budynku).

Dostępność cyfrowa – oznacza wprowadzenie regulacji zobowiązującej wszystkie podmioty publiczne do wprowadzenia standardów stron internetowych i aplikacji mobilnych zgodnych

z WCAG 2.1., co zostało kompleksowo uregulowana w ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.

Dostępność informacyjno-komunikacyjna – oznacza zapewnienie informacji na temat tego, jakie zadania wykonuje dany podmiot w postaci np. nagrania w polskim języku migowym dla osób głuchych, informacji w tekście łatwym do czytania (ETR) – m.in dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, czy pliku odczytywalnego maszynowo, dzięki któremu taką informację może udźwiękować osoba niewidoma. Dostępność w tym zakresie to także umożliwienie komunikacji z podmiotem w taki sposób, jaki jest dogodny dla osoby ze szczególnymi potrzebami np. poprzez SMS czy przy użyciu usługi tłumaczenia migowego online.

Likwidacja barier architektonicznych, w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych m. innymi poprzez pomoc finansową w dostosowaniu pomieszczeń, łazienek oraz sanitariatów do indywidualnych potrzeb niepełnosprawnych, likwidacji progów, budowy podjazdów i montażu wind, podnośników.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba obiektów użyteczności publicznej pozbawionych barier architektonicznych i posiadających systemy wspomagające korzystanie z nich osób niepełnosprawnych.
2. Liczba dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych mieszkań.

Stwarzanie warunków do swobodnego dostępu osobom niepełnosprawnym do rehabilitacji społecznej, zdrowotnej - (finansowanie środki PFRON będące w dyspozycji Powiatu/PCPR i środki z Unii Europejskiej).

1. Wsparcie finansowe uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych.
2. Wsparcie finansowe w celu zakupu sprzętu i urządzeń w zakresie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych.
3. Wsparcie finansowe w zakupie sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba osób uczestniczących w turnusach rehabilitacyjnych.

2. Liczba osób, które uzyskały wsparcie finansowe w zakresie likwidacji barier, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych.

Stworzenie systemu wspierania aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych (finansowanie środki PFRON będące w dyspozycji Powiatu/PCPR i środki z Unii Europejskiej).

1. Wspieranie przedsięwzięć mających na celu rozeznanie potrzeb pod kątem zdobywania kwalifikacji i wykształcenia osób niepełnosprawnych.

2. Wspieranie prowadzenia działalności gospodarczej osób niepełnosprawnych między innymi poprzez:

- udzielanie dotacji na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej;
- dofinansowanie do oprocentowanego kredytu bankowego udzielanego na kontynuowanie działalności gospodarczej lub rolniczej;
- doradztwo organizacyjno-prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne.

Zarządzanie programem

W realizację programu zaangażowanych będzie szerokie spektrum podmiotów z sektora finansów publicznych, prywatnego oraz organizacji pozarządowych. Finansowanie działań opisanych w programie składać się będzie ze środków pozyskanych z samorządu województwa, wojewody, ministerstw oraz PFRON. Niezbędne będą wystąpienia o środki dostępne w ramach funduszy europejskich oraz środki organizacji pozarządowych.

Zakłada się, że w realizację programu zaangażowane będą wszystkie gminy z terenu powiatu, samorząd powiatu, instytucje ochrony zdrowia, pomocy i integracji społecznej, kultury, oświaty oraz organizacje pozarządowe, funkcję koordynacyjną pełnić będzie PCPR w Lublinie. Wszystkie dane, dotyczące realizacji założeń programu, będą zbierane przez PCPR w formie sprawozdań oraz dostępnych analiz i wskaźników.

Ewaluacja programu odbywać się będzie w sposób ciągły, ewentualne zmiany nanoszone będą na bieżąco z zachowaniem procedur obowiązujących przy uchwaleniu programu.